AVALIKU ARVAMUSE UURINGU TULEMUSED

juuli 2002

Aruande omanik: RIIGIKOGU

Aruande koostaja: Lia Lepane
ARIKO MARKETING

ARIKO MARKETING

Sisukord

Lk.

1 UURINGU TAUST 3

1.1 Ülesande püstitus 3

1.2 Meetod 3

2 KÜSITLUSUURINGU TULEMUSED 6

2.1 RAHVA ÜHTSUSTUNNE, RIIKLIK IDENTITEET, SUHTUMINE EESTI RIIKI JA RAHVA ÜHISHUVISSE 6

2.2 REGIONAAL-, MAAELU- JA PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA 84

2.3 SUHTUMINE TÖÖTURU OLUKORDA JA MEETMETESSE, TÖÖKESKKOND, SUHTED TÖÖ JUURES, TÖÖSEADUSANDLUS 117

2.4 PEREPOLIITIKA, LASTETOETUSED, NAISTE JA MEESTE VALIKUD 141

3 LISA 177

3.1 LAHTISED KÜSIMUSED 177

K2. Mida Te arvate, mille üle võiks Eestis elav inimene uhkust tunda? 177

K3. Kas on midagi, mille üle Te tunnete piinlikkust, mida häbenete praeguses EV-s? 181

K 31. Millised oleks Teie arvates peamised tegurid, mis paneksid pered muretsema ja üles kasvatama rohkem lapsi? 185

3.2 ANKEEDI NÄIDIS 188

2 KÜSITLUSUURINGU TULEMUSED

2.1 RAHVA ÜHTSUSTUNNE, RIIKLIK IDENTITEET, SUHTUMINE EESTI RIIKI JA RAHVA ÜHISHUVISSE

Küsimusele: "Kas olete rahul eluga Eesti Vabariigis?", vastas positiivselt ("jah, väga" + "pigem jah") üle poole küsitletutest - 52%, suuremal või vähemal määral rahulolematuid oli 37% ("pigem ei" + "üldse ei ole rahul"), 10% küsitletutest ei osanud öelda, kas ta on eluga Eesti Vabariigis rahul või mitte. Mitte-eestlased, kõrgharidusega ja 15-19 aastased Eesti elanikud on eluga Eesti Vabariigis rohkem rahul; eestlased, alg ja põhiharidusega ning üle 60 aastased elanikud aga keskmisest oluliselt vähem rahul. Alghariduse ja üle 60 aastaste puhul on märgatav rahulolematuse prevaleerimine rahulolu üle.

Eestis elavad inimesed tunnevad uhkust eelkõige (vt. lisa vastused märksõnade lõikes) looduse (19% kõigist küsitletutest), oma riigi, vabaduse ja iseseisvuse üle (19%), ilu (12%), kultuuri ja traditsioonide üle (10%). Kokkuvõttes seega vabadus, oma riik; rahvuskultuur, läbi aegade püsimine ja loodus ning ilu ümbritsevas. Lisaks neile võiks välja tuua arukad, visad ja toredad inimesed, eestlaste saavutused, majanduse olukorra ja tehnoloogilise arengutaseme, üldse arengu ja selle kiiruse ning tunnustatuse välismaalt. Naised tunnevad uhkust pigem säilitamise, kuuluvuse, püsivuse, järjepidevuse üle, mehed pigem saavutuste, meisterlikkuse üle.
Iseloomulik oli eestlaste suurem soov vastata ja mitte-eestlaste suurem ükskõiksus-seotus, neid ei huvita riik tervikuna, kuid sooviksid riigilt saada hüvesid.

Piinlikkust või häbenema paneb inimesi vaesus (20%), poliitikute käitumine (14%), kuritegevus (13%), asotsiaalid (11%), narkomaania (9%), tööpuudus (8%), valitsuse sise- ja sotsiaalpoliitika ning selle teostamine 7%).
Vaesuse, tööpuuduse, kodutuse küsimused on valmistavad piinlikkust tõepoolest vaesematele, kuid hariduspoliitika üle nurisevad jõukamad. Kui hoolimatus, tigedus, küünilisus, narkomaania, alkoholism, nooret allakäik, vaesus, karistamatu kuritegevus, kodakondsuse nõuded esinevad ka teistes riikides, siis Eestile iseloomulikuna võib välja tuua, et valitsuse poliitika võimendab sotsiaalset ebavõrdsus ja poliitikud käituvad oma-või erakonnakasupüüdlikult. Üksmeele ja konsensuse puudumine rebib tervikut laiali, mis muidu areneb.

Suhtumises Eesti riiki ja ühiskonda võib öelda, et Eesti maa, meri ja loodus, Eesti riigi sümbolid ning kultuur ja keel on need komponendid, mis seovad elanikke Eestiga, need on olulised vastavalt 96%, 90% ja 87% küsitletutest. Identiteeti tugevdavad kindlasti lisaks ülaltooduile riiklikud pühad (olulisusega nõus 79%), vähene terrorismi ja sõjaoht (70%), sallivus vähemuste huvide suhtes (68%) ning eduka riigi kuvand, st. rahvusvaheline tunnustus kui edukale Euroopa Liidu ja NATO kandidaatriigile (67%).
Pooled küsitletutest ei nõustu, et Eesti märgi (riigi brändi) otsimine oli vajalik ettevõtmine. Nõustujaid oli vaid 28%. Teine valdav mittenõustumine puudutas ühiskonnas ja poliitikas esinevat järjest enamat tähelepanu osutamist sotsiaalsele õiglusele (nõus 43%, ei nõustu 46% küsitletutest).

Üksmeel eestlaste ja mitte-eestlaste vahel valitseb rahvustevahelise konflikti mitteesinemises Eesti ühiskonnas. Väitega nõustus 58% eestlastest ja 60 %mitte-eeslastest, üldine protsent oli 59%. Kolm vastajat kümnest (eestlastest 33%, mitte-eestlastest 32%, kõigist vastajatest kokku 32%) ei olnud väitega nõus ja siin ei olnud vahet, mis rahvusest oli vastaja.
Rahvustevahelist konflikti tunnetavad eri rahvuste vahel vanusegruppidest rohkem 15-29 aastased ja vähem üle 50 aastased.

Arvamused ühiskonna sallivuse kohta vähemuste suhtes (usulised, erinevad klubiliikumised, seksuaalvähemused jm) lahknesid olenevalt vastaja rahvusest: kui eestlased peavad ühiskonda oluliselt enam sallivaks (nõus 72%, ei nõustu 20%), siis mitte-eestlaste hinnang ei olnud nii positiivne (nõus 59%, ei nõustu 27%).

Üldised hoiakud välismaale tööleminekusse ja selle mõjusse on küllaltki murettekitavad: 74% vastanutest peab noorte jaoks olulisemaks eneseteostust kui Eesti riigi tuleviku pärast muretsemist ja 68% nõustub seisukohaga, et raha pärast välismaale tööleminek viib enamiku heast tööjõust Eestist ära. Euroopa Liidu maadest tööotsijate saabumisega pingestuks või muutuks keeruliseks olukord Eestis (63% vastanutest).
57% vastanutest arvab, et välismaale õppima läinud noored tulevad Eestisse tagasi (30% ei ole väitega nõus).
Perspektiiv ei ole eriti kiita, sest tajutud noorte seotus Eestiga on vähene: lähevad paremate palkade ootuses Eestist ära ja ei tule tagasi mõeldes vaid eneseteostusele ja samas võõrtööliste sissetulek pingestaks olukorda Eestis. Tegemist on tugevate hoiakutega eriti eestlaste hulgas, noorte endi vastused küsimustele ei erine oluliselt üldisest keskmisest.
Riigid, kuhu esmajärjekorras elama asutaks on järgmised: Soome (11%) ja Rootsi (8%) ning USA (6%) ja Saksamaa (6%). Peamiselt mindaks elama Euroopa Liitu kuuluvatesse riikidesse. Rahvuste lõikes on märgatav eestlaste suunatus põhjamaadesse ja mitte-eestlaste suunatus Venemaale ja Ukrainasse.

Kuidas olete rahul eluga Eesti vabariigis?

Üldjaotus

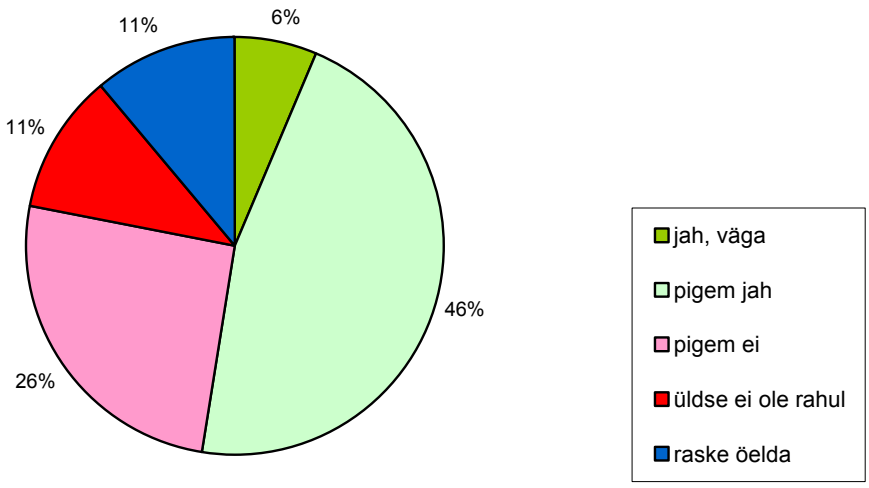

Kui tähtis on usk Teie elus?

Üldjaotus

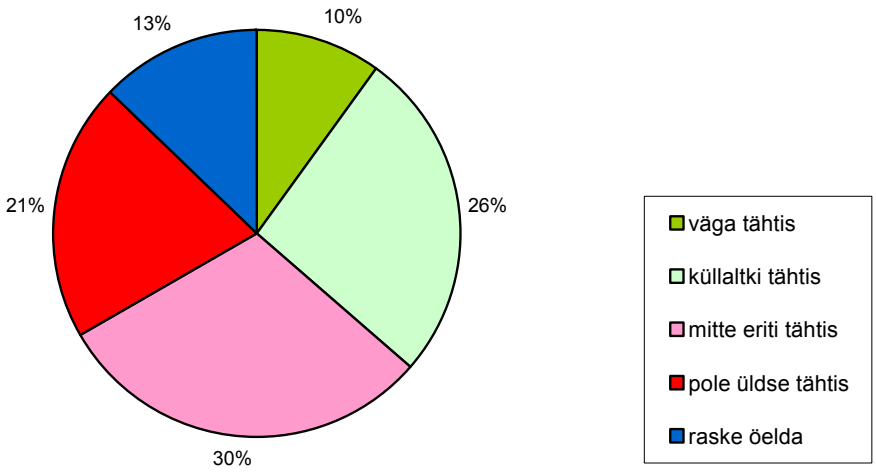

Kas lapsed peaksid jääma elama Eestisse?

% arvamuse avaldajatest (N=535)

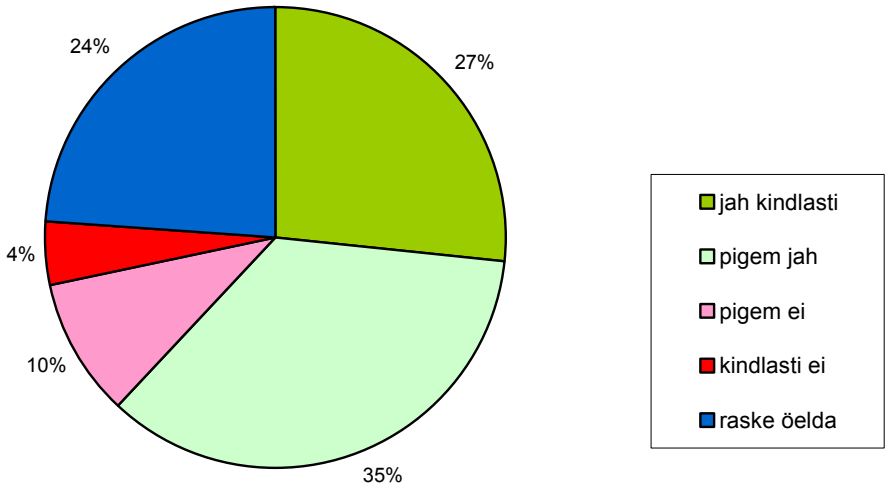

2.2 REGIONAAL-, MAAELU- JA PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Küsimustiku teises osas, mis käsitles regionaal-, maaelu ja põllumajanduspoliitikat, uuriti esmalt, milline regionaalpoliitika valdkond peaks muutuma vastaja kodukandis kõige tähtsamaks.
40% küsitletutest pidas selleks ettevõtluse elavdamist ja töökohtade loomist. See on ülitähtis, sest hinnati kõikides vastajate rühmades esmatähtsaks. Olulisuselt järgnevad 15%-ga põllumajanduse toetamine ja 9%-ga riigi ja kohaliku omavalitsuse teede olukord. Ettevõtluse arendamine on prioriteediks igas Eesti piirkonnas, probleemi tähtsustavad enam Lõuna-Eesti, suurema (üle 4000.- kroonise sissetulekuga) elanikud ja Eesti Vabariigi kodanikud.
5%-lise piiri ületasid veel keskkonnakaitselised ehitised, noorteringide ja spordiplatside arendamine.
Maaelanike hulgas oli ootuspäraselt rohkem põllumajanduse toetamise eelistajaid (22% maaelanikest, üldine 15%), kuid olulisemaks hinnati ikkagi ettevõtluse elavdamist ja töökohtade loomist (41% maaelanikest, üldine 40%).
Muid valdkondi nimetas juurde vaid 1% vastajatest, sh. mainiti kuritegevuse vähendamist (2 korda), prügimajanduse korraldamist, laste toetamist lasteaiamaksude osas, Pirita liivaranna ja jõeoru maastiku säilitamist, turvatunnet, kaabeltelevisiooni, rohkema raha soovi, põllumajanduse toetamist ja metsavargustele piiri panemist, haridust ja tervishoidu.

Uuringust selgus, milline on elanike arvates majanduslikult ja sotsiaalselt otstarbekas teenuste ja asutuste paiknemine.
Kõrgkooli või rakendusliku kõrgkooli asukohana nähakse Tallinna, Tartut või Pärnut (71% küsitletutest), igas maakonnakeskuses ja linnas peaks olema eriarstiabi (55% küsitletutest), lastekaitse inspektor (48%, 41% igas vallakeskuses ja linnaosas), keskkool või gümnaasium (56%, kusjuures 41% pidas keskkooli vajalikuks igas vallakeskuses ja linnaosas), ettevõtluskeskus koos nõunikuga (62%), õigusnõuandla ja juristi vastuvõtt (59%), tööturuteenused ja koolituskeskus (64%).
Igas vallakeskuses ja linnaosas soovitakse algkooli (56% küsitletutest, igas külas 41%), põhikooli (74%), perearsti (65%), politseid või kordnikku (66%), raamatukogu (62%), sotsiaalabi nõunikku (55%), pangakontorit (63%), laste vaba aja keskust (60%), eakate vaba aja ja nõustamiskeskust (52%), avalikku internetipunkti (56%) ja postkontorit (61%).
Igas külas eeldatakse bussiühenduse olemasolu (76%).
Huvitav on tulemus, mille järgi linnaelanikud näevad teatud asutuste (näiteks alg- ja keskkool, perearst, eriarstiabi, politsei, postkontor) paiknemist igas külas, samas maaelanikud on ise vähemnõudlikumad (vt. tabelid piirkonna ja elukoha lõikes). Eriti ilmekalt tulevad need erinevused esile Tallinna elanike vastustes.

Mitmete suurte projektide teostamisel asetatakse prioriteetseks Tallinn-Tartu maantee rekonstrueerimine täies pikkuses - 35% vastanutest nimetas seda esimeses järjekorras (eelistavad enam eestlased, EV kodanikud) .
27% küsitletutest peab esmatähtsaks silla või tunneli rajamise projekti mandri- Eesti ja Saaremaa vahele (enam eestlased, maa-, Põhja- ja Lääne-Eesti elanikud ning EV kodanikud), ning 15% kaasaegse rongiühenduse ehitamist Euroopasse (enam mitte-eestlased, linnaelanikud, Vene või kodakondsuseta Eesti elanikud ja Virumaa elanikud).
Tähtsuse järjekorras teisena nimetatud projektide pingerea tippu jagasid Tallinn-Tartu maantee rekonstrueerimine ja kaasaegne rongiühendus Euroopasse (19% küsitletutest), järgnes sild Saaremaa ja mandri - Eesti (18%) ning Via Baltica maantee arendamine (14%). Tuumaelektrijaama ehitamise kavatsus ei leia muude projektide kõrval üldsuse toetust.

Kumb järgmistest printsiipidest ehk põhimõtetest peaks praegu olema regionaalpoliitika aluseks Eestis?

A. Riik peab soodustama inimeste liikumist ning paindlikkust töö-ja elukoha valikul
B. Riik peab soodustama inimeste paiksust ja toetama erinevate piirkondade arengut

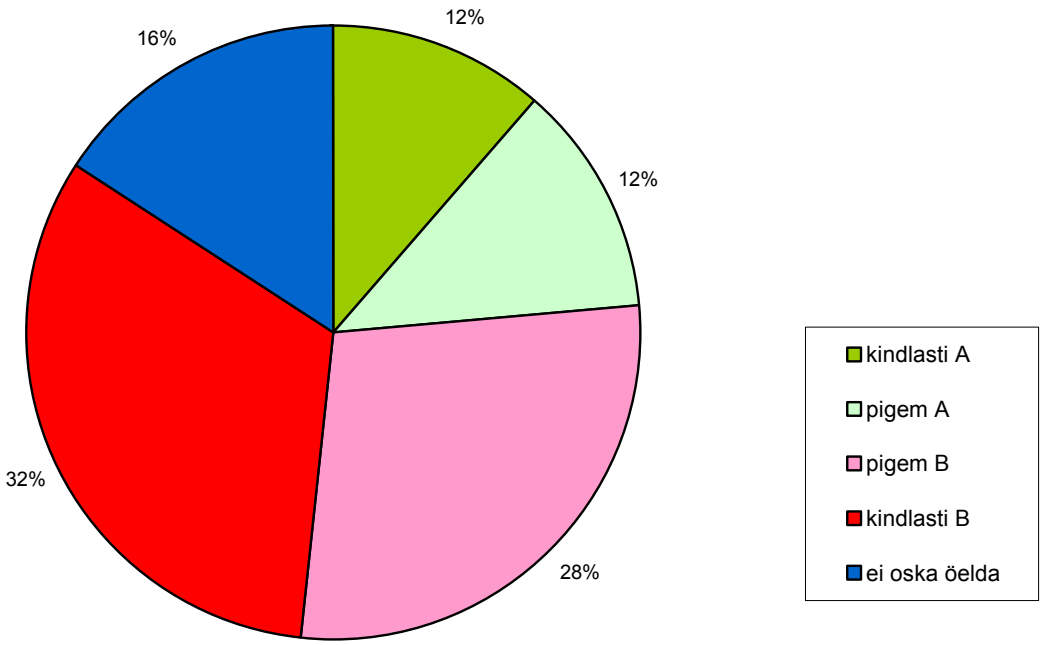

Kumba printsiipidest järgib Eesti riik praegu enam?

A. Riik peab soodustama inimeste liikumist ning paindlikkust töö-ja elukoha valikul
B. Riik peab soodustama inimeste paiksust ja toetama erinevate piirkondade arengut

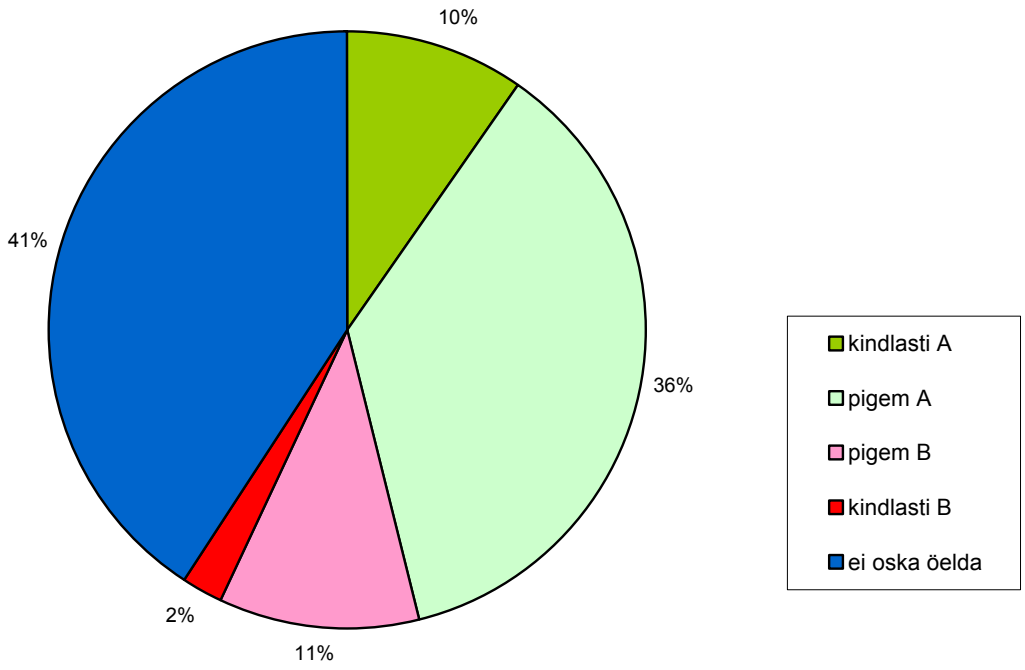

2.3 SUHTUMINE TÖÖTURU OLUKORDA JA MEETMETESSE, TÖÖKESKKOND, SUHTED TÖÖ JUURES, TÖÖSEADUSANDLUS

Uuringu kolmandas osas selgitati elanike suhtumist tööturu olukorda töökeskkonda väidetega nõustumise või mittenõustumise kaudu.
75% küsitletutest arvas, et väikeste lastega emadel on raske leida töökohta, väitega ei nõustunud 10% ja ei osanud öelda 15% küsitletutest. Probleemi nägid teravamalt maaelanikud, Tallinna ja Kesk-Eesti elanikud.
Sarnase kindlusega oldi veendunud, et inimesed ei ole enamasti ise süüdi oma töötuksjäämises. Väitega: ”Inimesed on enamasti ise süüdi selles, et jäävad töötuks”, ei nõustunud 70% küsitletutest, 23% on nõus ja 8% ei väljendanud oma seisukohta (NB! 81% Lõuna-Eesti elanikest ei nõustu väitega!).
Ei nõustutud ka väitega, et ümber- ja täiendõpe töötutele on vastaja kodukandis hästi korraldatud - 56% (nõus 17%, ei oska öelda 27%) ning et vastaja kodukandis on töötuteks eelkõige joodikud ja asotsiaalid - 49% (nõus 32%, ei oska öelda 18%). Töötute ümber ja täiendõppe hea korralduse suhtes olid enam kriitilised Tallinna elanikud.
Ilma töölepinguta töötamine on 35% vastajate sõnul nende tuttavate hulgas tavaline, 33% ei nõustu väitega ja 22% ei väljendanud oma suhtumist. Probleem on uuringu järgi aktuaalsem mitte-eestlaste hulgas ja Tallinnas.
47% küsitletutest oli nõus väitega, et tema töökohal peetakse kinni tööseadusandlusest (18% ei nõustunud ja 34% ei osanud öelda), kusjuures mida suurem oli vastaja isiklik sissetulek, seda enam kaldus ta väitega nõustuma.
Seega töötuteks ei ole ainult joodikud ja asotsiaalid, ka lastega emad on tööturul raskes olukorras. Uuringu tulemused viitavad selgelt vajakajäämisele töötute ümber- ja täiendõppes, töölepinguteta töötamise küllalt laiale levikule ning probleemidele tööseadusandlusest kinnipidamisega.

Töötuksjäämist prognoosib kokku 32% küsitletutest: 28% tunnetab teatud ohtu ja 4% on peaaegu kindel, et jääb töötuks. Toodud protsendid on arvutatud kõikide vastajate üldarvust, n=1000. Mittetöötavaid vastajaid oli 27%, hetkel juba töötuid 6%.
17% küsitletutest ei näe ohtu jääda töötuks oma praegusel ametikohal ja 17% ei osanud öelda.
Teatavat ohtu töötuks jääda tunnetavad üldisest keskmisest rohkem kesk- või keskeriharidusega, 30-59 aastased ja 2000.- kroonist kõrgema sissetulekuga, linnaelanikud ning Lõuna-Eestis elavad inimesed.
Kindlat töötuksjäämise ohtu prognoosisid enam mitte-eestlased, kesk- või keskeriharidusega, 3000-4000.- kroonise sissetulekuga ja kodakondsuseta isikud ning ka Tallinna elanikud.

Tööandjana käitudes eelistaksid inimesed erialaseid oskusi ja teadmisi ning isikuomadusi tööotsija vanusele, soole, laste arvule ja vanusele ning tervislikule seisundile.
Kõige olulisemaks peetakse erialast haridust ja teadmisi antud tööalal (57%), järgnevad tööoskused ja töökogemused (55%), usaldusväärsus ja lojaalsus (42%), suhtlemisoskus ja inimestega läbisaamine (36%), terve mõistus, õppimis- ja kohanemisvõime (36%) ning täpsus, järjekindlus ja kohusetundlikkus (35%).

Inimeste endi hinnanguist töökeskkonnale, oma soovidele ja vajadustele selgus suur vajadus täiendkoolituse järele, soov töötada õpitud erialal ning arvutiõppe vajadus.
61% tööealistest nõustus väitega, et koolist ja elu jooksul saadud erialased teadmised on jäänud vanaks ja vajaks täiendkoolitust (ei nõustunud 29%).
56% tööealistest tahaks teha seda tööd, mida on koolis õppinud või mida on harjunud tegema töökohal (ei nõustunud 28%).
59% vajaks arvutiõpet (ei nõustunud 31%).
Kõige positiivsemalt hindasid tööealised häid suhteid töökaaslaste vahel - nõus 74% (ei nõustunud väitega 10%).

2.4 PEREPOLIITIKA, LASTETOETUSED, NAISTE JA MEESTE VALIKUD

Kaugem eesti rahvuse ja kultuuri tulevikuperspektiiv ei ole inimeste arvates probleemivaba.
Eesti kultuuri lahustumise ja kadumise ohtu näeb 37% küsitletutest, 41% seda ei arva ja 22% ei oska öelda. Kui eestlastest näeb ohtu 43%, siis mitte-eestlastest vaid 20%. Mitte-eestlaste hulgas on 33% neid, kellel arvamus puudub. Kultuuri tuleviku pärast muretsevad eriti maaelanikud (50% maaelanikest näeb ohtu).
Täpselt sarnane proportsioon esines eesti rahvuse väljasuremisohtu hinnates: 36% küsitletute arvates ähvardab eesti rahvast väljasuremisoht (42% eestlastest, 17% mitte-eestlastest), 43% on vastupidisel arvamusel (40% eestlastest, 49% mitte-eestlastest) ja 22% puudub antud küsimuses seisukoht (18% eestlastest, 33% mitte-eestlastest). Pessimistlikumalt hindasid olukorda maaelanikud (50%).

Peamised tegurid, mis paneksid peresid rohkem lapsi muretsema ja kasvatama oleksid alljärgnevad (vastused lahtisele küsimusele: “Mis oleks Teie arvates peamised tegurid, mis paneksid pered muretsema ja üles kasvatama rohkem lapsi?”), on ülekaalukalt materiaalsed: raha ja materiaalne kindlustatus (24% küsitletutest), lasteotetused, mis on praegu liiga väikesed (20%), kindlustunne (19% - so.psühholoogiline, näiteks homse suhtes, et abikaasa olemas, et majandus püsiks jne), töökoha olemasolu ja säilimine, et ei kaoks, et oleks üldse koht, kus töötada (16%), palk (15% - piisav palk, normaalne palk, mis võimaldaks ära elada), riigi toetus (10% - toetused emadele, paljulapselistele, sh. igakülgne muu abi), elamispinna olemasolu 9% - et oleks, kus elada noortel).

Etteantud vastusevariante hinnates nähakse kõige suuremat mõju kindlal partneril ja headel suhetel abikaasade vahel ja soovil saada lapsi. Sooviga sama tähtsaks hinnati lastetoetuste suurendamist ning tasuvat tööd vähemalt ühel lapsevanemal. Omaette korralik eluase ja mõlema vanema tasuva töö võib samuti liigitada tugeva mõjuga tegurite hulka.
Uuringu põhjal võib väita, et mõju avaldavad kindlasti ka vanemate hea tervis, lõpetatud õpingus, lastekasvatamisel aitavad vanavanemad, laste päevahoiu võimalus ning tasutud võlad ja pangalaenud. Mittemateriaalsed põhjused domineerivad materiaalsete üle, kuid lahtiste küsimuste vastused näitavad, et ilma rahalise toetuseta ei ole ka parimate peresuhete korral tänases Eestis olulist mõju loota.

Küsimusele: “Kuivõrd peaksid Teie arvates pere ja riik ehk teised maksumaksjad jagama vastutust laste kasvatamise eest”, vastas 59% küsitletutest, et laste kasvatamine on pere asi, kuid riik peab kindlustama vähemalt keskmise toimetuleku peredele.
Riigipoolset minimaalset toimetulekut ja täielikku riigipoolset hoolitsust pooldas iga viies küsitletu (20%). Vaid 2% elanikest leidis, et iga pere peab oma laste kasvatamisega toime tulema ilma riigipoolse toetuseta. Sarnane üldine nn vastuste pingerida oli iseloomulik kõikidele vastajate rühmadele hoolimata soost, vanusest sissetulekust või laste arvust.

Oma isiklikke või pere majanduslike võimalusi hinnates oli 30% küsitletutest seda meelt, et nad leiaksid majanduslikke võimalusi veel ühe lapse kasvatamiseks, 22% oli kas pigem või täiesti eitaval seisukohal, 32% tõi põhjuseks ebasobiva ea (“pole enam selles eas”) ja 16% ei osanud öelda. “Jah, kindlasti” - vastanute seas oli üldisest keskmisest oluliselt rohkem eestlasi, kõrgharidusega, 20-29 aastasi, suurema kui 4000.- kroonise sissetulekuga ning sissetulekuta elanikke, Eesti Vabariiki kodanikke ja kolmeliikmelisi peresid.
39% alla 18-aastaste lastega peredest leiaks majanduslikke võimalusi veel ühe lapse kasvatamiseks, samuti iga neljas üksik (25%) ja iga kolmas abieluinimene (33%)!

Riik peaks noori peresid toetama eelkõige otse rahaliste toetustega (lastetoetused) - 93% küsitletutest (“kindlasti jah” + “pigem jah”) ning mitmesuguste koolisoodustuste kaudu (tasuta koolitoit, tasuta sõit kooli jne) - 92%.
Kuigi kõiki küsitluses esitatud variante peeti vajalikuks, said ülalnimetatud pea kõikide inimeste heakskiidu.